

Autojuhtimis- ja relvaluba

Dementsussündroom on raske psüühikahäire, mis seab piirangud nii autojuhtimisele kui relva omamisele. Mäluhäirega inimesed ei usu ega märka sageli oma autojuhtimise ja teiste omandatud oskuste vähenemist. Kerge mäluhäirega inimene saab tuttavas ümbruses liiklemisega tavaliselt hakkama, kuid lähedased peaksid regulaarselt olukorda hindama ning vajadusel piirama juurdepääsu mootorsõidukile.

Kui eriarsti tervisekontrolli käigus on selgunud meditsiiniline vastunäidustus auto juhtimiseks (nt raske-kujuline väljendunud kognitiivse häirega psüühikahäire, mis arsti hinnangul vähendab juhtimisvõimet ja mõjutab ohutu sõitmise võimet), teavitab eriarst patsiendi perearsti ning võimalusel ka patsiendi lähedasi kavatsusest juhtimisõigus peatada patsiendi tervise seisundi halvenemise tõttu. Patsiendi perearst informeerib täiendavalt patsienti ning tema lähedasi juhtimisõiguse peatamise kavatsusest ja edastab patsiendi mootorsõiduki juhtimise õiguse peatamise otsuse maanteeametile terviseinfo süsteemi kaudu. Mootorsõiduki juhtimise õigus peatub siis, kui maanteeamet on otsuse inimesele kätte toimetanud.

Ka võib perearst väljastada mäluhäirega inimesele juhiloa saamiseks vajaliku tervisetõendi tavapärasest lühemaks ajaks (nt 3–6 kuuks või aastaks). Iga kord, kui tõendit pikendatakse, hinnatakse taotleja seisundit uuesti ja vajadusel saadetakse ta eriarsti uuringule.

Relva omamiseks on vajalik relvaluba, seda käsitleb Eestis relvaseadus. Relvaloa väljastamiseks on vajalik tervisetõend. Dementsussündroom on vastunäidustus relvaloa taotlemiseks ning selle pikendamiseks. Lähedased peavad piirama dementsusega inimese juurdepääsu relvale, sest inimene võib olla ohtlik endale ja teistele.

Testamendi koostamine

Testamendi saab isik teha üksnes isiklikult, st eestkostja ei saa eestkostetava eest testamenti teha ega selle tegemiseks nõusolekut anda.

Isiku tervise seisund, sh dementsus, ei välista võimalust, et tema tehtud testament on kehtiv, kui isik sai testamendi tegemise ajal testamendi tegemise tähendusest aru. Testamenti saab vaidlustada vaid kohtus. Kohus hindab tõendite ja tunnistajate ütluste põhjal, kas isik oli võimeline vaidlustatud testamenti tegema.

Testament (välja arvatud kodune testament) ja kinke- ning müügilepingud (vähemalt kinnisvara osas) tehakse üldjuhul notari juures ja sel juhul notar hindab, kas tema arvates on isik teovõimeline. Kui tal tekib kahtlus, siis ta keeldub tehingu tegemisest.

Kui tahad dementsusest rohkem teada või midagi küsida, siis helista dementsuse info- ja usaldusliinile

644 6440

Küsimused ja vastused

Kui inimesel ei ole lähedasi, kes siis algatab eestkoste?

Vastus: Tavaliselt kohalik omavalitsus. Eestkoste-vajadusest võib teatada ka näiteks naaber, ent siis tuleb taotleda menetlust kohtus kohtu oma algatusel.

Kas pärast eestkostjaks määramist on vajalik pankas esitada kohtumäärus?

Vastus: Kohtumäärus on väga detailne ja sisaldab kõiki menetluse käigus tuvastatud pereelu detaile, seda ei ole hea eestkostet tõendava dokumendina kasutada, aga kohtult saab pangale esitamiseks taotleda määruse lühendatud versiooni, mis on ette nähtud ka avalikustamiseks.

Kas pangas saab teha volikirja?

Vastus: Pangas on võimalik volitusi anda vaid selles pangas esindamiseks ja vaid juhul, kui volituse andja mõistab toimingu tähendust ning seda teha soovib. Volikirja, mis kehtiks ka teistes pankades, saab teha vaid notariaalselt.

www.dementsus.ee
Dementsuse info- ja usaldusliin 644 6440

Juriidiline teave dementsusega inimestele ja nende lähedastele

www.dementsus.ee
Facebook:
dementsusekompetentsikeskus
info@dementsus.ee

Info- ja usaldusliin 644 6440
E, T, K, N, R 09:00–16:00

Volitus

Volituse andmine on asjakohane, kui isik oma kõrge vanuse, füüsilise puude või muu asjaolu tõttu ei ole võimeline kõikide igapäevaeluliste toimetustega hakkama saama, kuid kelle võimes oma tahet vabalt määrata ja tehingute tagajärgi mõista ei ole kahtlust.

Kui inimene eeskätt vähenenud füüsilise võimekuse tõttu ennast ise enam esindada ei saa, saab anda esindusõiguse usaldusväärsele isikule volituse andmise teel. Volitus antakse volikirjaga kas üheks konkreetseks toiminguks või mitmeks erinevaks toiminguks. Võimalik on teha ka üldvolikiri, mille alusel on esindajal õigus esindada volitajat kõigis toimingutes.

Volituse võib anda vabas vormis: suulises, kirjalikus, kirjalikku taasesitamist võimaldavas, elektroonilises või notariaalses vormis. Milline volituse andmise vorm on nõutav, sõltub asutusest, kelle ees esindamiseks volitused antakse.

Kinnisasjade võõrandamise, koormamise, jagamise või muul viisil käsutamise volikirja andmiseks tuleb volitajal pöörduda notari poole. Volikiri peab olema notariaalselt tõestatud ka pärimismenetluses osalemiseks, esindatava pangakonto kasutamiseks, esindatava pensioni vastuvõtmiseks ja mitme muu tehingu tegemisel. Samuti tuleb notariaalselt vormistada üldvolikiri. Notar kontrollib isikuga vesteldes, kas isik mõistab tehingu tähendust ja selle võimalikke tagajärgi.

Volituse andmise puhul jääb täiemahuline tegutsemisõigus ka inimesele endale

Eestkoste

Kui täiskasvanud inimene ei suuda psüühikahäire tõttu kehtvalt oma tegudest ja nende tagajärgedest aru saada, võib kohus määrata talle eestkostja.

- Eestkostja määratakse inimese enda, tema vanema, abikaasa, täisealise lapse või omavalitsuse avalduse alusel või kohtu algatusel.
- Eestkoste ei ole vajalik, kui täisealise huve saab kaitsta volituse andmise ning perekonnaliikmete või muude abiliste kaudu.
- Eestkoste seatakse kohtu poolt vastavalt vajadusele kõigi asjade ajamiseks või ainult osaks tegevusteks.
- Eestkoste määratakse kuni viieks aastaks, sest eestkostevajadus võib muutuda või lõppeda.

Eestkostja

Eestkostja on inimesele kohtu poolt määratud seaduslik esindaja kohtu poolt määratud ulatuses.

- Kohus määrab eestkostjaks inimese, kellel on sobivad isikuomadused ja võimed vajalike ülesannete täitmiseks.
- Eestkostja määramisel arvestatakse eestkostja ja eestkostetava (inimene, kellele on määratud eestkostja) omavahelisi suhteid ning eestkostetava soovi, keda ta enda eestkostjaks soovib.
- Eestkostjaks ei määrata selle hoolekandeaasutuse töötajat, kus inimene elab.
- Inimese saab eestkostjaks määrata vaid tema nõusolekul.

Kui eestkostjaks ei leita sobivat inimest, määrab kohus eestkostjaks selle valla- või linnavalitsuse, millega inimene on kõige rohkem seotud. Täisealine on kõige tugevamini seotud muu hulgas selle valla- või linnavalitsusega, kust ta on pärit, kus ta on suurema osa ajast elanud, millega ta on säilitanud olulised sidemed, kus asuvad tema lähedased või vara või kus on tema rahvastikuregistrijärgne elukoht.

- Eestkostja kaitseb eestkostetava vara, õigusi ning huve. Ta peab hoolitsema selle eest, et eestkostetav saaks vajalikul määral ravi- ja sotsiaalteenuseid.
- Kui eestkostja vastutab hoolduse korraldamise eest, siis allkirjastab ta eestkostetava eest kõik sotsiaalteenuste osutamisega seotud dokumendid.
- Eestkostja tegevust ja eestkoste jätkamise vajadust kontrollib kohus.
- Eestkostja esitab igal aastal kohtule aruande oma ülesannete täitmise kohta.

Eestkoste määramise algatamine

Kui ilmneb, et isiku kaitseks ja tema asjade ajamiseks on vaja eestkostet, tuleb pöörduda eestkostetava elukohajärgse kohtu poole. Avalduse koostamisel ja eestkostevajaduse hindamisel saab seejuures kaasabi osutada kohalik omavalitsus.

Enne eestkoste määramist hindab kohus omavalitsuse sotsiaaltöötaja, arsti ja sageli ka kohtupsühhiaatri abiga eestkostetava arusaamisvõimet ja eestkoste ulatuse vajadust.

Patsienditestament

Patsienditestament on avaldus selle kohta, millist ravi inimene soovib või ei soovi olukorras, kus ta ise pole enam võimeline otsuseid langetama. Kuigi Eestis ei ole patsienditestamentid levinud, võimaldab ka Eesti õigus seda kasutada. Veel teovõimelisena (kui haigus on alles algusjärgus) tuleb pöörduda notari poole sooviga vormistada notariaalselt tulevikku suunatud korraldusi raviteenuste osutamise või ka vara hoolduse kohta olukorraks, kus inimene ise ei ole otsusevõimeline.

Selleks, et patsienditestament jõuaks võimalikult suure tõenäosusega tervishoiuteenuse osutajani, kellele see on suunatud, tuleks isikul teha dokument võimalikult laialdaselt tervishoiuteenuse osutajatele kättesaadavaks. Selleks tuleb patsiendil saata pärast patsienditestamenti notariaalset tõestamist see dokument nii oma perearstile, ümbruskonna suurimatele haiglatele kui ka kiirabi osutajatele.

Seejuures tuleks kindlasti paluda ka kinnitust kirja kättesaamise, selle sisust arusaamise ja selle sisuga arvestamise kohta.

Patsienditestamenti saab kasutada järgmistel juhtudel:

- patsient ei ole võimeline tahet avaldama;
- edasilükkamatus;
- usaldusvääruses kahtlemise korral (patsienditestament on notariaalne või otse arstile varasemalt avaldatud ja dokumenteeritud).

Patsienditestamenti ei saa kasutada, kui:

- patsient on võimeline oma tahet avaldama (lähtuda tuleb patsiendi vahetult avaldatud tahtest);
- patsiendi otsusevõimelisus taastub ja selle saab ära oodata;
- patsienditestament ei reguleeri konkreetset olukorda (siis lähtuda vastavalt eestkostjast või selgitada patsiendi tahe välja lähedaste abiga);
- patsienditestament ei ole usaldusväärne (nt on leitud paber, mille võib olla kirjutanud ka keegi teine).